

ELS MESTRES DE LA REPÚBLICA

INNOVACIÓ PEDAGÒGICA I REPRESSIÓ FRANQUISTA AL RIPOLLÈS

La Guerra Civil (1936-1939) i la dictadura franquista (1939-1978) van marcar un abans i un després en tots els aspectes de la societat catalana, també **en l'àmbit educatiu**. És just aquest abans i després el que aquí es vol fer palès.

La vida de molts docents va canviar degut a la fortíssima repressió instaurada pel règim del general Franco: alguns van haver d'emprendre **el camí de l'exili** i van perdre la seva categoria professional i el dret a exercir-la, cas d'en **Xavier Casademunt**, mestre a Ripoll i diputat per ERC al Parlament de Catalunya; d'en **Josep Bassaganya**, mestre i fill de Ripoll, destacat militant d'ERC; d'en **Lluís Garcia i Vigneaux**, militant sindicalista i mestre a Campdevànol. D'altres van patir l'anomenat «exili interior», i van ser **desplaçats forçosos cap a destinacions considerades de càstig**, com ara la **Maria Baró** a Beget, o bé a d'altres destins lluny de Catalunya. L'objectiu era reprimir, desarrellar i **retornar a maneres d'ensenyar rànquies** marcades per l'autoritarisme i militarisme del règim **i la supressió de la llengua catalana de l'ensenyament**.

També s'ha de destacar el contrast entre l'aposta ferma **per assolir un ensenyament públic de qualitat i l'impuls constructor de nous centres escolars dut a terme des de la dècada de 1920** fins a l'esclat de la Guerra Civil (Sant Joan de les Abadesses, Ripoll, Camprodon, Ribes de Freser, Campdevànol,...), i el desert sobrevingut amb el franquisme.

Aquest corrent constructor, conjuntament, amb la creació de les **Escoles Normals de Magisteri** comportà un prestigi creixent de la institució escolar i el de molts dels seus professionals, cas de **Josep Maria Andreu**, de Sant Joan de les Abadesses, que també va ser l'ànima de la **Festa de l'Arbre** (1899), una activitat escolar civicoecologista pionera en el seu temps, i plenament vigent.

COMISSARIAT

MARIA CARME FREIXA
EUSEBI PUIGDEMUNT
MIQUEL SITJAR
QUICO TERRADELLES

DISSENY

MAGENTA Estudi de Disseny

CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA

ANNA SIMÓ

COL·LABORACIÓ

ARXIU COMARCAL DEL RIPOLLÈS
MUSEU ETNOGRÀFIC DE RIPOLL
SERVEIS EDUCATIUS DEL RIPOLLÈS

FUNDACIÓ
IRLA

Consell Comarcal
del Ripollès

Detall del cartell
«Ja sou de l'Associació Protectora
de l'Ensenyança Catalana»
de Josep Obiols, 1921.
Museu d'Història de Catalunya

1

LA FESTA DE L'ARBRE Precedent de renovació pedagògica

El 23 de març de 1899 se celebrà a Sant Joan de les Abadesses la primera festa de l'arbre de Catalunya gràcies a la iniciativa del mestre Josep Maria Andreu.

L'enginyer de boscos Rafael Puig i Valls, comissionat regi a l'Exposició Universal de Chicago (1893), va escriure alguns articles a *La Vanguardia* demanant als mestres que fessin adonar els seus alumnes de **la utilitat dels arbres i dels boscos en la natura i en la societat** i que, en la mesura del possible, procuressin que **cada any es plantessin arbres**. El suggeriment va agradar d'allò més al mestre Andreu i així començà tot fins a dia d'avui, en què la festa continua, en un altre format, ben viva: el 2024 se'n commemorà el **125è aniversari**.

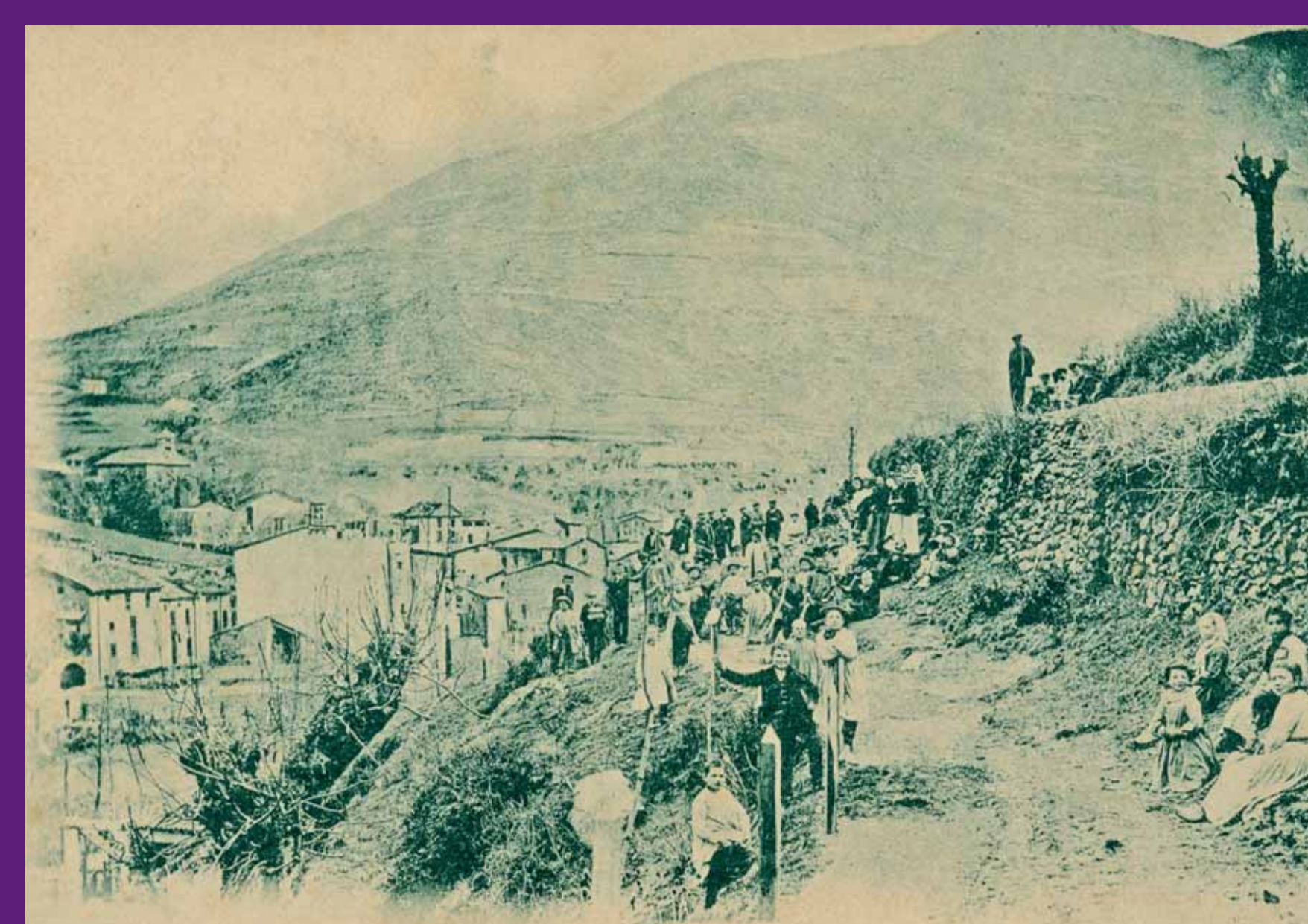
La Vanguardia publicà sengles cròniques de **les primeres festes de l'arbre**, com ara les de 1902, 1903, i ben especialment la de 1904 ja que va ser realment lluïda i comptà amb la presència del mateix Rafael Puig i Valls. Els prop de **270 nens i nenes de les escoles públiques** de la vila, l'11 de desembre d'aquell any, **van plantar 130 arbres entre plàtans, castanyers, acàcies...**

Al llarg de la tarda va tenir lloc la segona part de la festa, amb la plaça Major com a punt de trobada i amb **tot l'alumnat santjoaní** «en formació y con una entonación perfecta» **cantant l'«Himne de la Festa de l'Arbre»**. Tot seguit, tothom, amb les autoritats al capdavant, s'encaminà cap al vessant de la muntanya coneguda amb el nom popular de la Muntanyeta, on es va fer un berenar pagat per l'Ajuntament.

Un cop acabat el berenar popular va venir l'acte acadèmic, que se celebrà a **l'escola de nens, al Palau de l'Abadia**. Van prendre la paraula el mestre Andreu, com a director de l'escola, Puig i Valls i el metge del poble, que va glossar sobre sobre la **importància d'arbres i boscos per a la salut** en general i la medicina en particular. També va parlar el rector, que en el seu parlament proposà que la **Immaculada Concepció fos declarada patrona de la Festa de l'Arbre**, cosa que «así se hizo por aclamación». Tot seguit, van repartir els diplomes i guardons als alumnes que se'n van fer mereixedors. L'acte final del dia festiu va consistir en un refrigeri que l'Ajuntament oferí a les autoritats.

L'endemà es va fer una festa similar a **Surroca - Ogassa**, on els **dos-cents alumnes de l'escola unitària del poble van plantar dos-cents pollancre**s, un per alumne.

Que estigui documentat, el **1903** se celebrà una altra **festa de l'arbre** a la comarca, a **Ribes de Freser**. També hi ha constància documental de festes de l'arbre celebrades a **Campdevànol** el 1917 i a **Molló** al llarg dels primers anys del segle XX, especialment la del **1919**.

Ribes de Freser, 1903
Festa de l'Arbre.

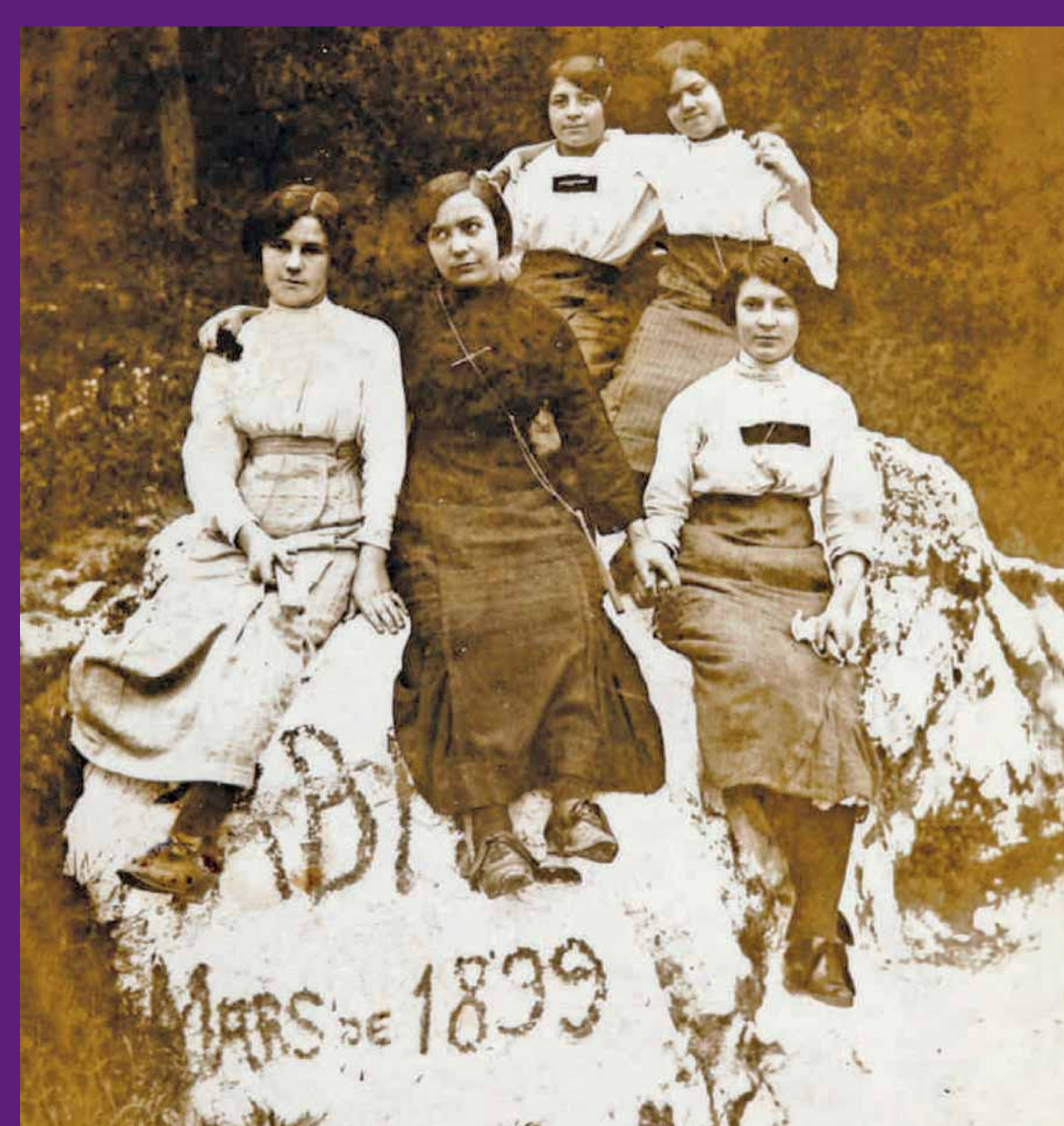
Ribes de Freser, 1910-1925
Festa de l'Arbre a la plaça del Mercat.
Un inspector passa revista als escolars: les mans netes.
A la dreta, l'edifici de l'escola.
ACRI. Fons Nicolau Coma i Llitjós (Museu Etnogràfic de Ripoll)

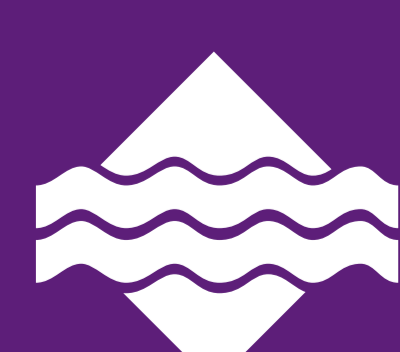
Surroca, 1916
Festa de l'Arbre.
ACRI. Fons Nicolau Coma i Llitjós (Museu Etnogràfic de Ripoll)

Campdevànol, 1931-1935
Festa de l'Arbre al paratge de la Mare de la Font.
L'alcalde, Francesc Surinyac, s'adreça als assistents.
Valentí Planesas / Fons Martí Pujol i Suriñach

Sant Joan de les Abadesses, circa 1900
Noies a la pedra amb la inscripció que recordava la primera Festa de l'Arbre del març de 1899.

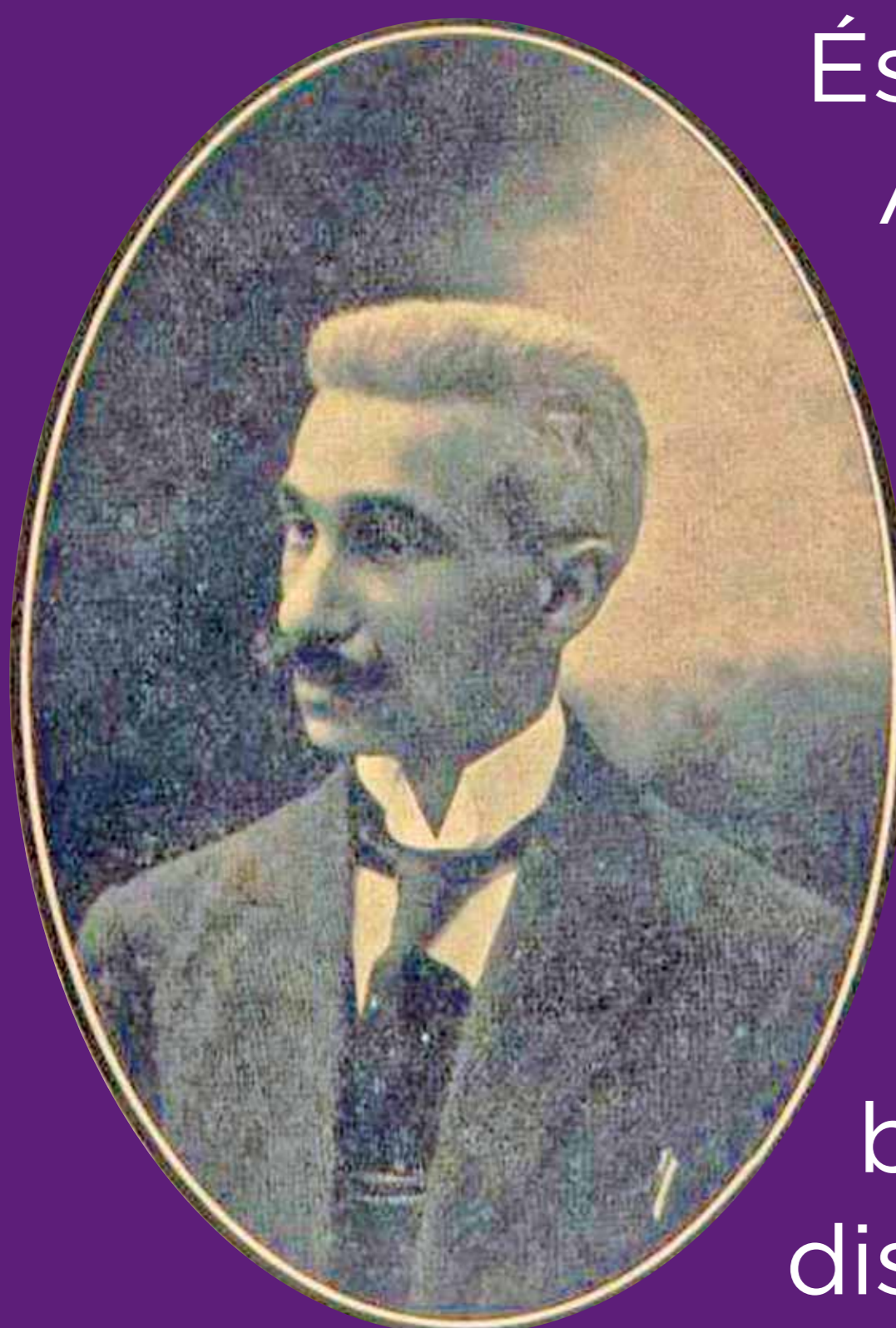

2

«EL MESTRE ANDREU»

Josep Maria Andreu i Reñé

1869-1951

És innegable que la figura del mestre Andreu ha deixat una petja duradora que ha marcat **la vida educativa de la vila de Sant Joan de les Abadesses**, ja que el seu record encara perdura a dia d'avui: un carrer du el seu nom, com també l'Institut Escola de la població.

Formació i primers anys. Nascut a Montblanc el 18 de gener de 1869, inicià els estudis de **Magisteri a l'Escola Normal de Mestres de Tarragona el 1883**. El 1886 i amb només disset anys, ja va obtenir el títol de mestre. La seva primera destinació va ser a Vila-Seca com a interí de pàrvuls fins al 1889; un cop acabà el curs, va retornar a Montblanc per preparar les oposicions que es feien la primavera de l'any següent a Barcelona per proveir les places vacants de diverses escoles de Catalunya. **Aprovades les oposicions**, se'l va destinar a l'escola de la Granadella (Garrigues), un parell de mesos més tard, se li concedí el permís per anar a ampliar estudis a Barcelona. Un cop acabada aquesta etapa, va triar com a nou **destí Sant Joan de les Abadesses el 1893**.

Els inicis a Sant Joan de les Abadesses. El 15 d'agost d'aquell mateix any va prendre possessió de **l'escola unitària de nens**. Si en un principi la seva idea era estar-se a Sant Joan un parell o tres de cursos, el matrimoni amb na Dolors Bellapart **l'arrelà a la vila on va exercir la docència vint anys**, del 14 d'agost de 1893 fins al 31 d'agost de 1913, quan va anar a Palamós com a director de l'escola graduada del municipi.

El mestre. Cal dir que va ser **a Sant Joan on se sentí i es va saber mestre**. Tal com diu el seu net: «...Tots els seus esforços anaven encaminats a **ensenyar i a aprendre**, d'aprendre amb avidesa i de millorar la formació dels seus alumnes». Els seus esforços per millorar la qualitat de l'ensenyament van ser coronats amb l'èxit: el 1905, aconseguí la creació oficial d'una plaça auxiliar, amb un docent pagat per l'Estat, i el 1911 que a l'escola se li reconegués la consideració d'**escola graduada** en comptes d'unitària, amb **tres graus i un mestre per grau**. També va impartir classes de formació d'adults als treballadors de la fàbrica Espona.

Inquietuds pedagògiques. A partir del 1902 va fer diversos **viatges a l'estranger per ampliar estudis**: Ripastrone (Itàlia), Tolosa de Llenguadoc i, el més important, a França, Suïssa i Bèlgica on al llarg de tres mesos contactà amb els **centres de recerca pedagògica** més avançats d'aleshores.

Darrers anys. Aquells dies barcelonins es poden dividir en **dues etapes**: els vuit anys que dirigí l'**Escola Unitària Miquel Bleach**, (1923-1931) i la resta al **grup escolar Pau Vila**, on es jubilà el 1941 com a sotsdirector. Morí a Barcelona el 1951.

Sant Joan de les Abadesses, circa 1900
El mestre Andreu amb els seus alumnes santjoanins.

Sant Joan de les Abadesses, setembre de 1925
El mestre Andreu envoltat d'exalumnes, probablement en ocasió de la col·locació de la primera pedra de les escoles.

Sant Joan de les Abadesses, circa 1930
El mestre Andreu rebut a l'Ajuntament.

Sant Joan de les Abadesses, setembre de 1931
Frederic Martin, el mestre Andreu i l'alcalde Jaume Soldevila descobrint la placa del carrer del Mestre Andreu.

Sant Joan de les Abadesses
Les escoles públiques prengueren el nom de Mestre Andreu en reconeixement a la seva tasca pedagògica.

Consell Comarcal
del Ripollès

FUNDACIÓ
IRLA

3

MESTRES EXILIATS I REPRESALIATS

Xavier Casademunt i Arimany

1897-1988

Nasqué a Figueres el 1897. El 1917 va obtenir el títol de mestre de Primera Ensenyança a la Normal de Girona i va ingressar al cos del magisteri el 1920 mitjançant concurs d'oposicions.

A començaments del curs 1930-1931 es traslladà a l'escola graduada de nens de Ripoll. Hi estigué tres cursos, fins a finals del curs 1932-33. Allà va fer amistat amb el mestre Josep Bassaganya, també militant d'ERC i posteriorment exiliat com ell. Quan era a Ripoll, el 1932 va ser becat per a participar a l'Escola d'Estiu que se celebrava a Barcelona. De Ripoll, seguint les passes d'altres bons mestres gironins, va ser cridat a Barcelona per treballar a les Escoles del Patronat, més concretament al Grup Escolar Casp.

Afiliat a ERC, el 1932 va ser escollit diputat per Girona al Parlament de Catalunya, on formà part de la Comissió de Cultura. De la seva tasca en aquesta comissió en destaquen dos discursos que hi pronuncià el 2 i 8 de febrer de 1934 sobre la provisió de les escoles catalanes i els llibres escolars i les publicacions per a infants. Durant la Guerra Civil, a mitjans de 1938, fou nomenat director general de Primer Ensenyament; entre les seves responsabilitats hi havia la de salvar la vida dels infants enviant-los, si calia, fora del país.

L'exili. Durà deu anys, repartit en tres etapes: a França, després a Mèxic i la darrera de nou a França, abans de retornar a Girona el 1949. Mentrestant a l'Espanya franquista la Comissió Depuradora del Magisterio el va sancionar amb la separació definitiva i baixa de l'escalafó. Durant la seva estada a França participà activament en la vida del partit. Fou el president del Comitè Departamental de l'Alta Garona d'ERC. Aquí retrobà el seu bon amic mestre Josep Bassaganya.

El retorn. Una vegada a Girona no tingué cap intenció de reincorporar-se al magisteri però, a la fi, va demanar la revisió de la sentència i poder reincorporar-se a la docència, cosa que no se li concedí fins al 1960. El primer destí en aquesta nova etapa va ser a Barcelona i des de l'1 de setembre de 1961 a l'escola de nens de Sant Jordi Desvalls, on romangué fins a la seva jubilació, poc més de sis anys després.

Amb l'arribada de la democràcia es reincorporà activament a la militància política a ERC. Va morir el 15 de març de 1988; tres anys abans, amics i antics alumnes li van retre un merescut homenatge a Sant Jordi Desvalls.

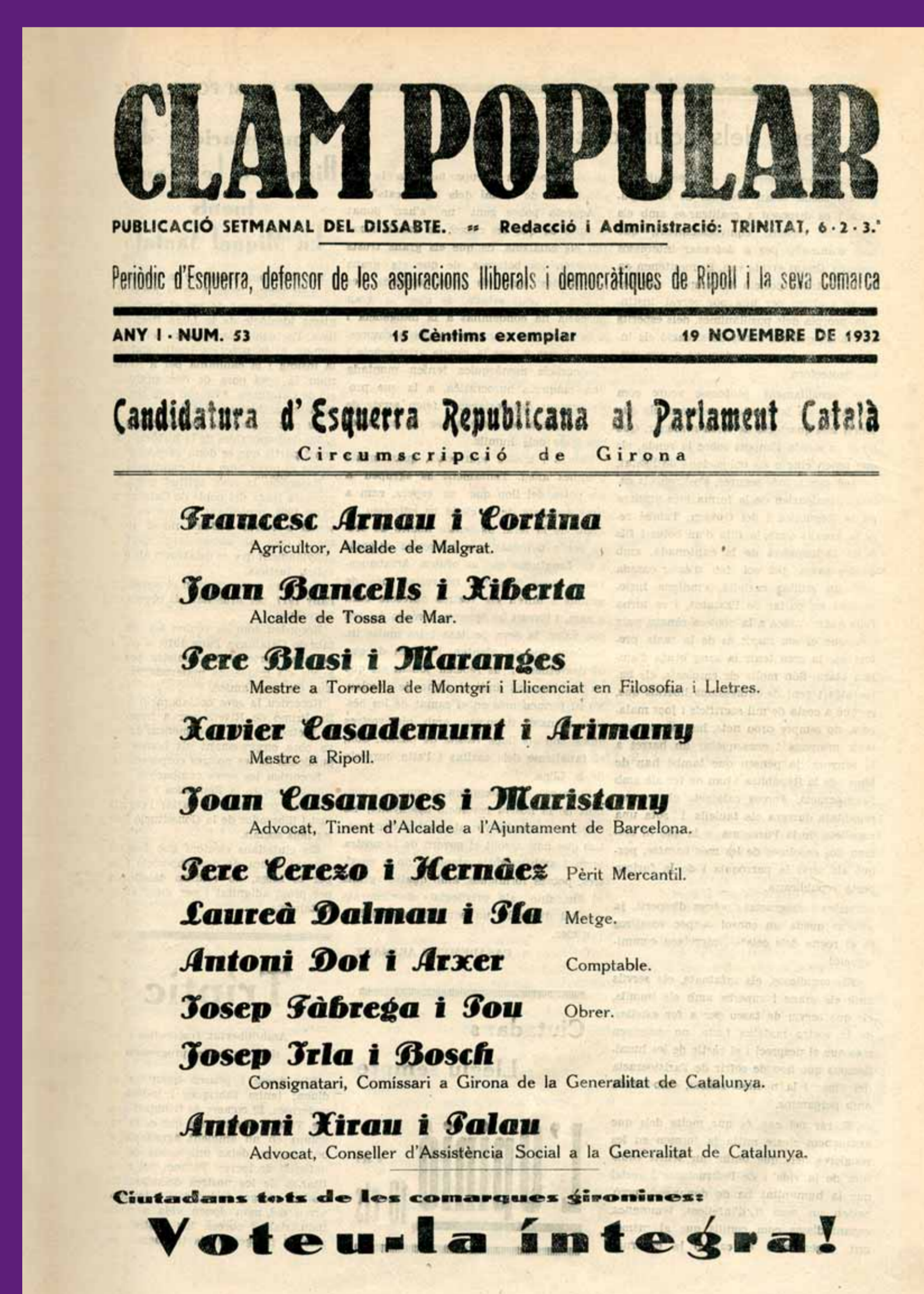
1933
Xavier Casademunt i Arimany
Fundació Irla

Ripoll, 27 de maig de 1934
Miting de Lluís Companys al Teatre Comtal, amb Xavier Casademunt en primer pla i de perfil.
Fundació Irla

Ripoll, circa 1930
Quatre mestres de Ripoll. D'esquerra a dreta: Xavier Casademunt, Josep Illanes, Josep Bosch i Josep Bassaganya.
Fundació Irla

19 de novembre de 1932
Portada de «Clam Popular, Periòdic d'Esquerra, defensor de les aspiracions lliberals i democràtiques de Ripoll i la seva comarca», amb la candidatura d'Esquerra Republicana, per la demarcació de Girona, a les primeres eleccions al Parlament de Catalunya, de la qual en formava part Xavier Casademunt.
ACRI

Guardiola de Font-rubí, 1920
Xavier Casademunt amb els seus alumnes.
Maria Rosa Casademunt i Piñol

Consell Comarcal
del Ripollès

FUNDACIÓ
IRLA

4

MESTRES EXILIATS I REPRESALIATS

Josep Bassaganya i Godeol

1897-1956

Nasqué a Ripoll el 1897, on va exercir de mestre sense ser encara titulat; es tragué el títol de Magisteri de gran, a l'Escola Normal de Girona entre els cursos 1931-1932 i 1933-1934. Les pràctiques les va fer a la seva vila nadiua, d'aquí que hi consti com a mestre durant els primers anys de la República.

El 1930 va arribar a la vila de Ripoll Xavier Casademunt a ocupar la plaça de mestre i, d'aleshores ençà, s'inicià una relació professional i d'amistat entre ells dos que va durar tota la vida.

Ja feia temps que l'Ajuntament de Ripoll buscava **una solució per ampliar i millorar la situació de les escoles de la vila**, de fet des de principis dels anys 1920; però els diferents projectes no es van concretar fins al 1936 amb la inauguració del nou equipament docent, **l'Escola Joan Maragall**. També hi havia dos col·legis privats religiosos: el de les germanes carmelites per a nenes i el de nens, a càrrec del clergat parroquial que figurava com a Mútua Escolar Sant Hou, instal·lat a l'antiga fàbrica del Prat. Aquesta era, doncs, la realitat escolar del Ripoll on Bassaganya **ensenyà durant els anys republicans**.

El polític. Juntament amb el seu amic Xavier Casademunt, **va tenir un paper molt actiu en el camp de la política republicana a la capital del Ripollès** des de les files d'ERC. Encara que ERC no formà part del primer consistori republicà perquè no estava constituïda com a tal a Ripoll, això no privà que Basagaña i Casademunt es convertissin en una força crítica a tot allò que feia l'Ajuntament.

L'exili. Va entrar a França amb l'Exèrcit Popular Republicà i fou internat a diferents camps de concentració (Argelers, Sant Cebrià i Barcarès i d'allà cap a Montlluís). Quan va sortir dels camps treballà de pagès per a poder sobreviure. Es va establir a Montpeller, on compartí pis amb l'amic i col·lega Xavier Casademunt i el diputat olotí Antoni Dot. A partir del 1945 s'establí a Tolosa de Llenguadoc i ja no tornà més a Catalunya ni tampoc a exercir la docència; fins a la seva jubilació es dedicà a fer planxes metàl·liques d'ús mèdic. Va morir a França el 1956.

1940
Josep Bassaganya
UdG. Fons Salomó Marqués

OFICINA CENTRAL DE REFUGIADOS ESPAÑOLES
10, RUE DES PYRAMIDES, PARIS (1er)

FORMULARIO

NOMBRE Y DOS APELLIDOS: JOSE BASAGANYA GODEOL
LUGAR DE NACIMIENTO: Ripoll PROVINCIA: Gerona
FECHA DE NACIMIENTO: 22 Febrero 1897
NOMBRE Y APELLIDO DEL PADRE: Sureda Bassaganya
NOMBRE Y APELLIDO DE LA MADRE: Soler Godeol
PROFESION U OFICIO: _____ Religión: C
ESTADO CIVIL (Soltero, casado o viudo): casado N° de personas a su cargo: dos
ACTUAL DOMICILIO EN FRANCIA: (Población: Toulouse Departamento: Haute Garonne) Calle: Avenue de Brest Número: 50
FECHA DE ENTRADA EN FRANCIA: 12 Febrero 1939

Los señores deberán indicar los datos siguientes:

NOMBRE Y APELLIDO DE SU MARIDO (O DE SU MUJER): Josep Soler Puigcorbe
LUGAR DONDE SE CELEBRÓ EL MATRIMONIO: de Ripoll
PROVINCIA: Gerona FECHA DEL MATRIMONIO: 12 de Mayo 1934

Los señores deberán indicar los datos siguientes:

NOMBRE Y APELLIDOS DEL DIFUNTO: _____
FECHA DE LA DEFUNCION: _____ PROVINCIA: _____
LUGAR DE LA DEFUNCION: _____ Fecha: _____ Firma del declarante: Bassaganya Josep

Ver al dorso.

Cada solicitud de ingreso se acompaña de: 1. Una fotografía reciente en blanco y negro. 2. Un certificado de la autoridad competente que acredite la identidad del solicitante. 3. Un certificado de la autoridad competente que acredite la necesidad de asilo. 4. Un certificado de la autoridad competente que acredite la necesidad de asilo. 5. Un certificado de la autoridad competente que acredite la necesidad de asilo.

Este formulario se rellena en francés o en español. De acuerdo con el artículo 17 de la Ley de 22 de Julio de 1941, el solicitante debe ser mayor de 16 años y no haber sido condenado por un delito que implique la pérdida de los derechos civiles. El solicitante debe ser de nacionalidad española o haber sido admitido como tal por la República Mexicana. Acuerdo FRANCO-MEXICANO de 23 de Agosto de 1940. Mers: 1939-1941. a. 1. de Septiembre 1941. EL CONSUL GENERAL. Gilberto Boigues

1950
Solicitud d'asil a França.
Office Français de Protection des Réfugiés et Apatrides (OFPRA)

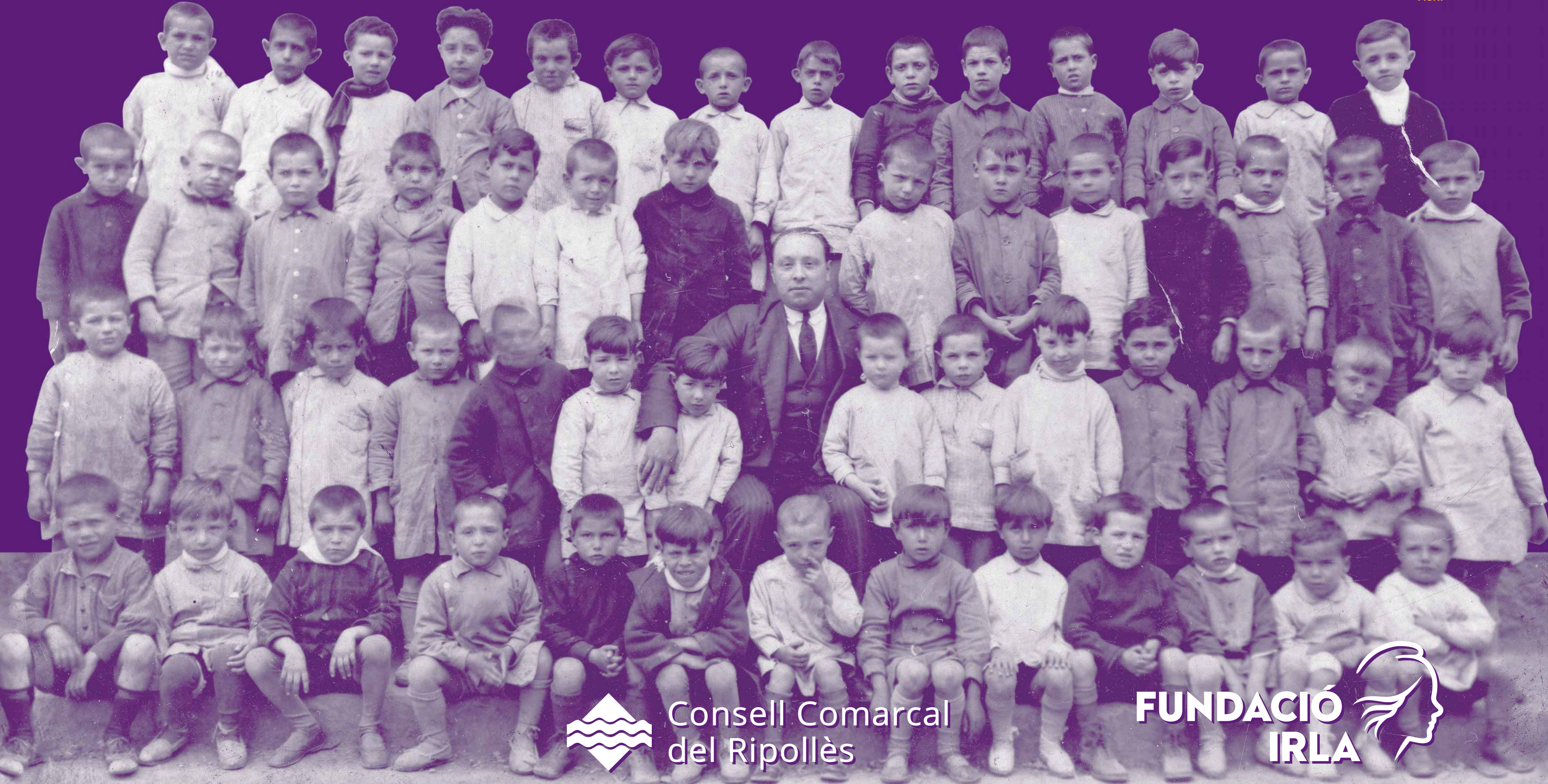

Tolosa de Llenguadoc, 1948
A l'exili. Xavier Casademunt, la seva filla Dolors i el mestre Josep Bassaganya.

1941
Tarjeta d'identitat i visat especial de Josep Bassaganya i la seva esposa Josefa Soler per a viatjar a Mèxic.
Archives Départementales des Pyrénées Orientales

Ripoll, 1929-1930
Grup escolar de pàrvuls del mestre Josep Bassaganya.
ACRI

5

MESTRES EXILIATS I REPRESALIATS (1939-1977)

Aquesta generació va veure segades les seves il·lusions per culpa de la Guerra Civil i la repressió franquista. La dictadura significà un autèntic trencament en la continuïtat i en l'evolució del magisteri públic.

MARIA BARÓ I SEGUÍ (1909-1999)

Va ser **víctima de la repressió franquista**. Acusada d'haver participat activament en manifestacions públiques, se la traslladà forçosament dues vegades, primer a Albons i després a **Beget**, on, el 1942, acabà de decidir d'emprendre el **camí de l'exili** cap a Buenos Aires. Hi morí la tardor del 1999.

ADELA GARRIGA I MIRÓ (1913-?)

Havia exercit de **mestra a Ribes**, fins que, per desacord amb la política educativa franquista **va marxar a l'exili el 1939**, primer a França i després a Veneçuela.

JOAN MUNT I RABASSA

Militant republicà i defensor de l'escola pública, va ser **mestre a Ribes durant el període republicà** i membre de la junta ribetana del Centre Republicà Democràtic Federal com a vocal-bibliotecari. Les seves idees van xocar ja el 1933 amb els sectors més classistes de Ribes. Acabada la Guerra Civil, **l'Ajuntament de Ribes** va contribuir amb **un informe a forçar la seva separació del servei docent per raons polítiques**.

JOSEP VIÑAS I SOLER (1911- ?)

Destinat de **mestre a Ripoll el 1934** i a finals d'aquell mateix any a **Ribes**, amb la derrota republicana va ser jutjat, **condemnat i engarjolat** pel règim franquista, i va perdre, com els anteriors, la seva condició de funcionari públic i ensenyant en tant que depurat. **Es va beneficiar de l'amnistia del 1977**.

PRUDENCI FRANCH I LLORET (1882-?)

Va ser **destinat a Campelles**, on va exercir de mestre des del 1933 fins al 1939. Va ser condemnat per ser afiliat a ERC, i segons la sentència, haver delatat veïns de Campelles d'ideologia conservadora durant els anys de la Guerra Civil.

LLUÍS GARCIA I VIGNEAUX (1915-1985)

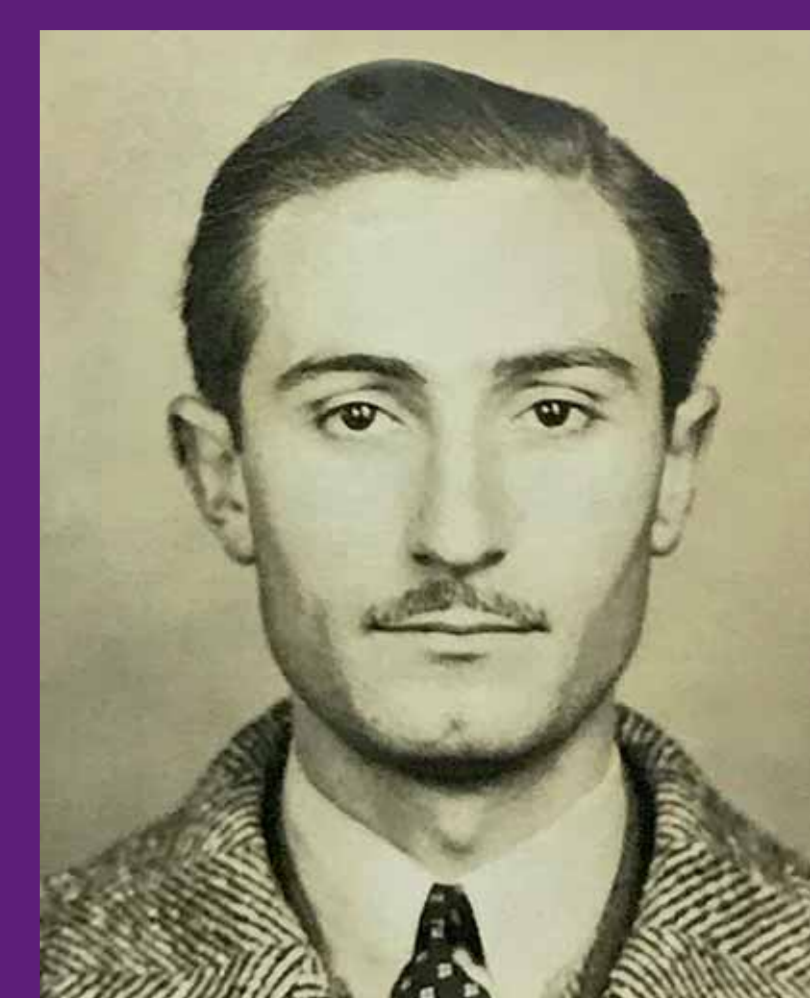
El setembre de 1936 era el tresorer de la **Secció Mestres de la CNT-FAI** del Sindicat d'Intel·lectuals i Professions Liberals. «*La Dirección General de Primera Enseñanza [...] ha declarado cesantes en sus respectivos destinos [...]*» a una llista de setanta-sis mestres gironins, entre els quals Lluís Garcia i Vigneaux, de **Campdevàno**. El 1939 va arribar a Xile amb el seu germà Enric, a bord del **Winnipeg**, el mític vaixell fletat per Neruda. El 1946 va anar a Mèxic, on hi tenia un altre germà, Emili.

PERE ARMENGOL I NOGUÉ

Mestre a **Ripoll**. Va ser un altre dels mestres represaliats per la Dirección General de Primera Enseñanza.

Maria Baró i Seguí
mestra de Beget.

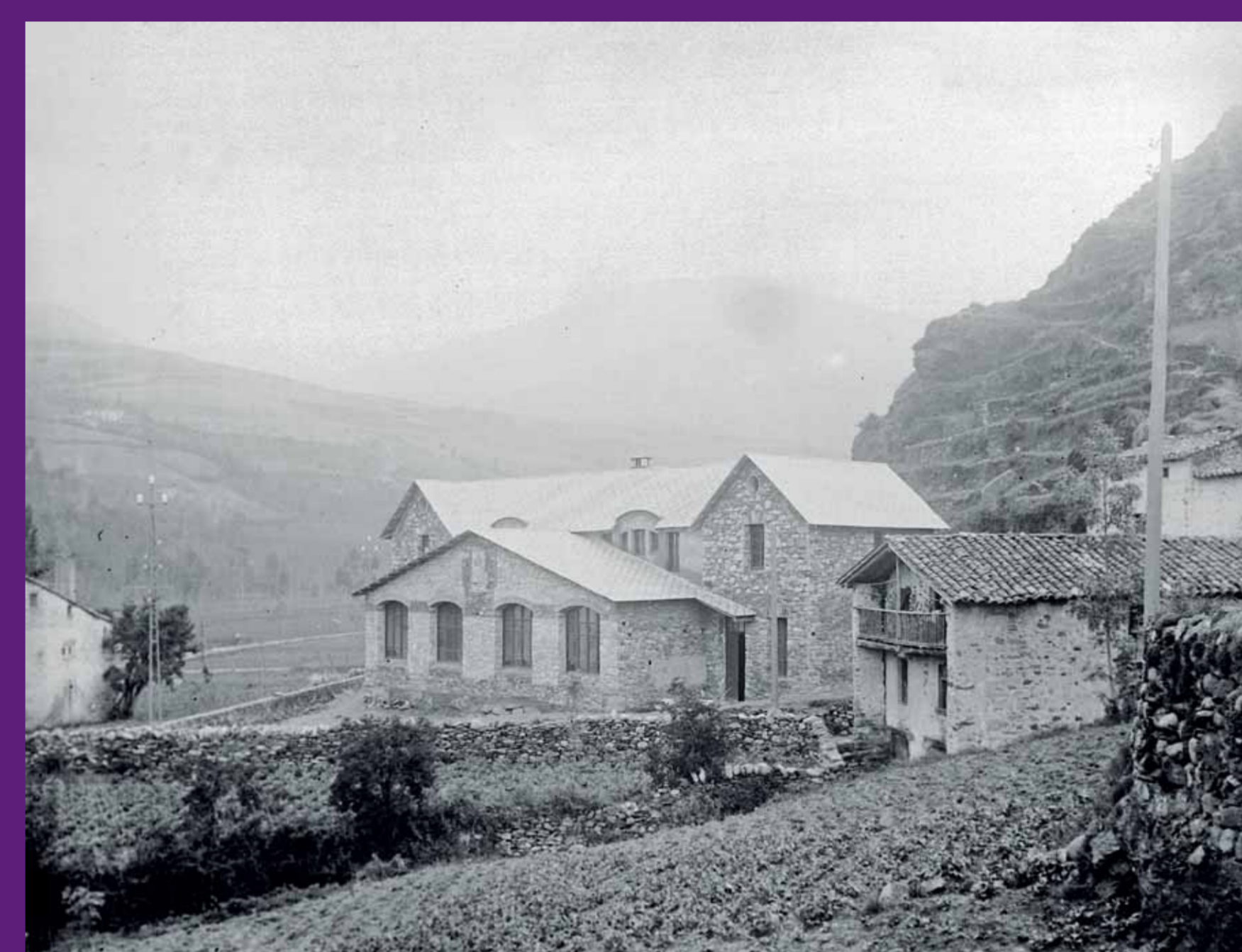
1941
Lluís Garcia i Vigneaux,
mestre de Campdevàno.
ARNAD-Xlle

Vallfogona de Ripollès, 1937
Alumnes de l'escola.
escolavallfogona.blogspot.com

Planoles, circa 1935
Nenes de l'escola religiosa.
Fons Veïns de Planoles

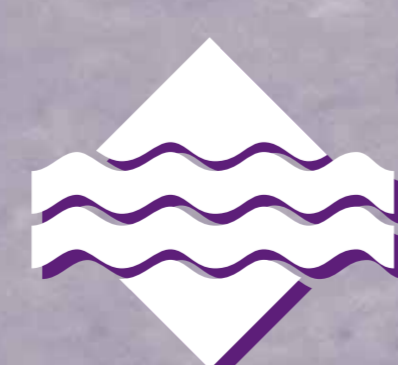

Vilallonga de Ter, circa 1917-1927
Escola pública municipal.
ACRI. Fons Nicolau Coma i Llitjós (Museu Etnogràfic de Ripoll)

Ogassa, 1910-1925
Escola de noies, barri del Prat del Pinter.
ACRI. Fons Nicolau Coma i Llitjós (Museu Etnogràfic de Ripoll)

Escola de noies
ACRI. Fons Nicolau Coma i Llitjós
(Museu Etnogràfic de Ripoll)

Consell Comarcal
del Ripollès

FUNDACIÓ
IRLA

Al pobles petits no solia haver-hi un edifici dedicat a col·legi. Qualsevol lloc amb uns mínims servia.

MOLLÓ. L'escola era a la planta baixa de l'actual edifici de l'Ajuntament i, a partir dels darrers anys 1970 amb l'arribada dels nous aires de la democràcia, el vell aulari i el pati d'esbarjo es remodelaren de dalt a baix per donar resposta a les noves necessitats pedagògiques. El nom era Migjorn i romanqué activa fins al 2003. Cal fer esment que era el rectorat de la Universitat de Barcelona l'encarregat de supervisar els nomenaments de docents així com de vetllar pels locals destinats a l'ensenyament. També d'Espinavell.

ESPINAVELL. Malgrat ser un veïnat de Molló, va tenir la seva pròpia escola amb un nombre considerable d'alumnes.

De primer, estava ubicada a la casa de can Monicoi. Es tractava d'una escola mixta en què l'alumnat no estava separat per sexe perquè només podia comptar amb els serveis d'un sol docent. A can Monicoi s'hi va estar fins al 9 de novembre de 1930, quan es clausurà perquè no reunia les mínimes condicions d'higiene i seguretat exigibles. El nou edifici escolar es començà a construir en aquell moment i s'enllestí del tot el 1936. Era d'una sola planta, amb una aula gran i ben il·luminada, també amb un espai destinat a pis per al mestre. El nom era Els Estudis i va estar activa fins al curs 1969-1970.

QUERALBS. L'aulari de l'escola estava ubicat a l'Ajuntament; a la planta principal —on avui en dia hi ha les oficines municipals—, l'aula dels nens i a la planta inferior, la de les nenes. Les aules estaven aparellades amb la típica tarima on hi havia la taula del docent i les files dels pupitres per a dos alumnes, amb el forat per al tinter al mig. L'alumnat no disposava de llibres individuals, ja que els proporcionava el mateix Ajuntament i romanien, curs rere curs, al centre.

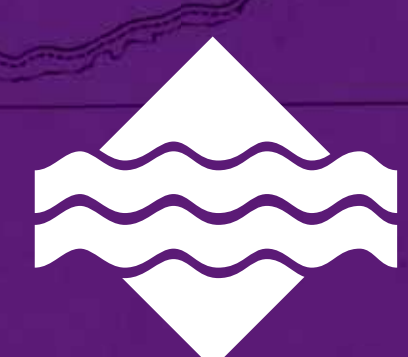
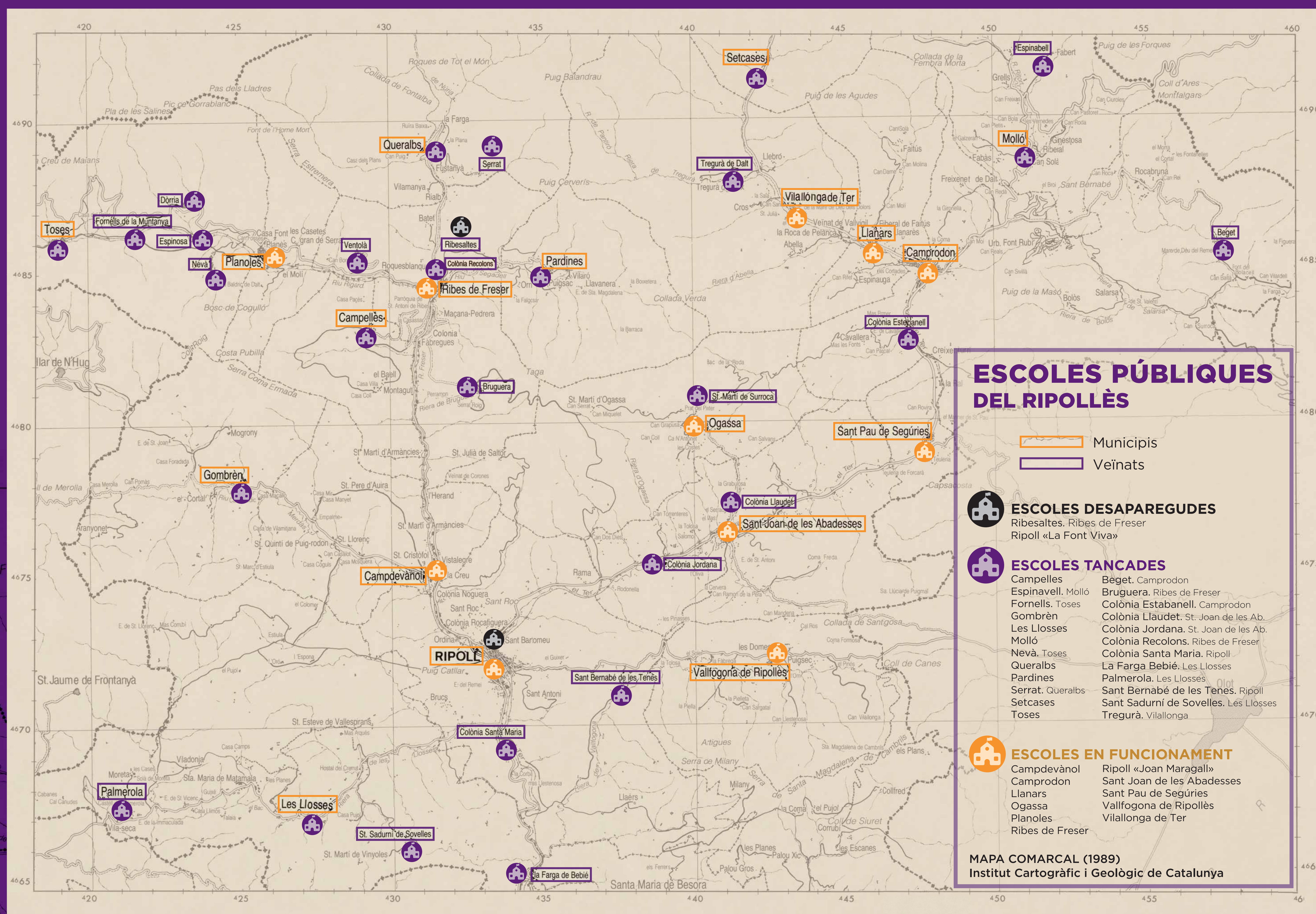
Queralbs, 1934
El mestre Amadeu i els seus alumnes.
Fons Francesc Estrada

Gombren, 1935
Sortida dels alumnes de l'escola al rovre de la font del Raig.

Campelles
Escolars abans de la Guerra Civil.

Consell Comarcal
del Ripollès

FUNDACIÓ
IRLA

L'ESCOLA ANARQUISTA Can Cerdà de Ribesaltes

El moviment anarquista veia en l'educació una força revolucionària i creadora d'un món nou per a una humanitat secularment esclavitzada per les forces del capitalisme. A més, el fundador ideòleg de l'educació anarquista a Catalunya, **Joan Puig i Elias** (Sallent, 1898 - Porto Alegre, 1972), pretenia, segons l'estudiosa Glòria Campoy, que «l'experiència de l'aprenentatge fos generadora de sentiments positius, que no fossin simplement memorístics, sinó que impliquessin una petjada humana en l'infant que unís una experiència intel·lectual amb un element vital».

L'estrès de la **Guerra Civil**, molt nociu per a la mainada, va aconsellar als promotors d'aquestes escoles d'obrir una xarxa de colònies educatives lluny dels ambients urbans colpits pel conflicte, entre les quals hi havia l'edifici **Món Nou**, creat a **Can Cerdà de Ribesaltes el 1936**, pel mateix **Joan Puig i Elias**, i dirigit per la seva companya **Emília Roca i Cufí**. A la porta d'entrada d'aquest antic mas de Ribesaltes reconvertit en escola hi havia inscrites les següents paraules, que són tot un programa educatiu:

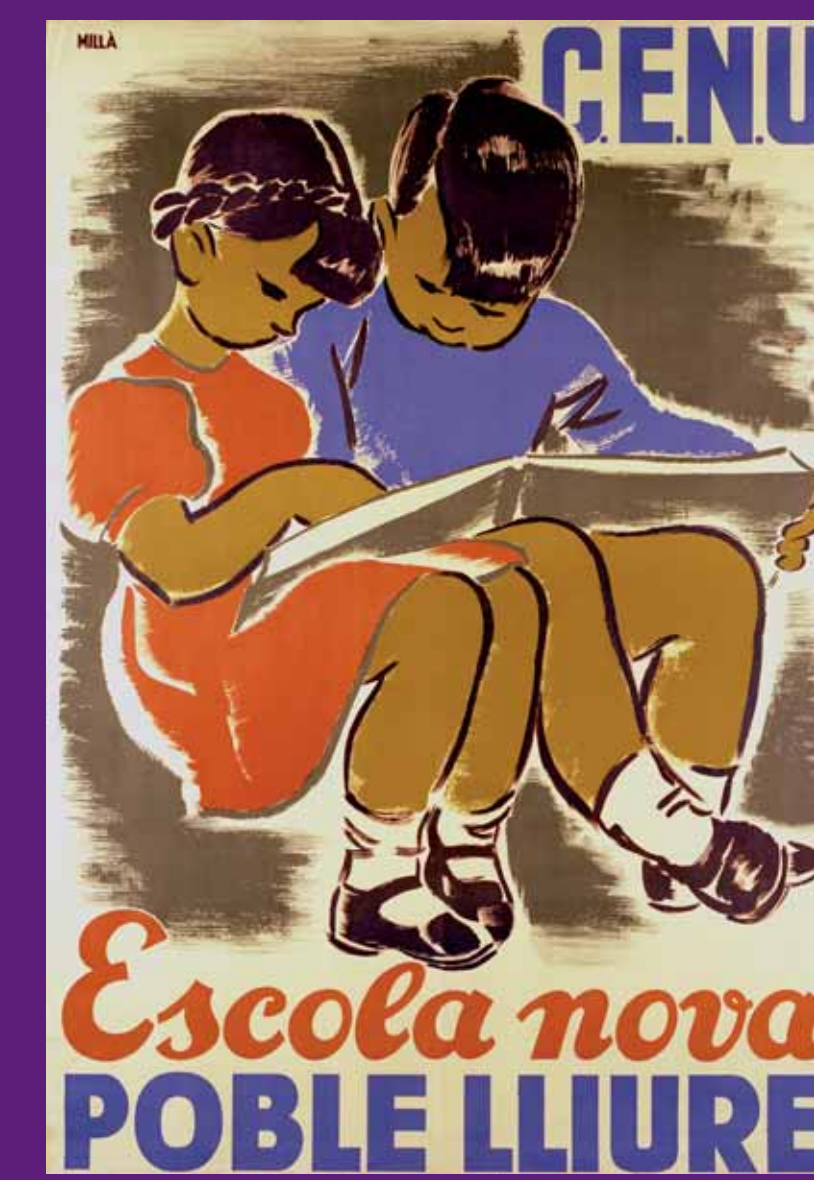
«Los niños son el mundo nuevo. Y todos los soñadores son niños; aquéllos a quienes impulsa la bondad y la belleza, aquellos en cuyo pecho palpita el amor por la libertad y la cultura, y los que se alegran de la felicidad de los demás; los que sienten que su corazón late cuando logran mitigar una pena; los que aborrecen la maldad y tienen siempre los brazos abiertos a la bondad. [...]

Tú que llegas: si has perdido la fe en la bondad del hombre y no eres capaz de ver a tu hermano en otras criaturas; si el egoísmo y la arrogancia te han endurecido el corazón; si la ingratitud forma parte de tu personalidad, no entres aquí: tú ya no eres un niño».

Aquesta experiència escolar única va haver de tancar quan es va veure que la guerra acabaria amb la derrota de les forces republicanes, bombardejades en la seva retirada a principis de 1939. Els bombardejos van ser reflectits pels nens de l'**escola Món Nou** en una redacció que reproduïm aquí.

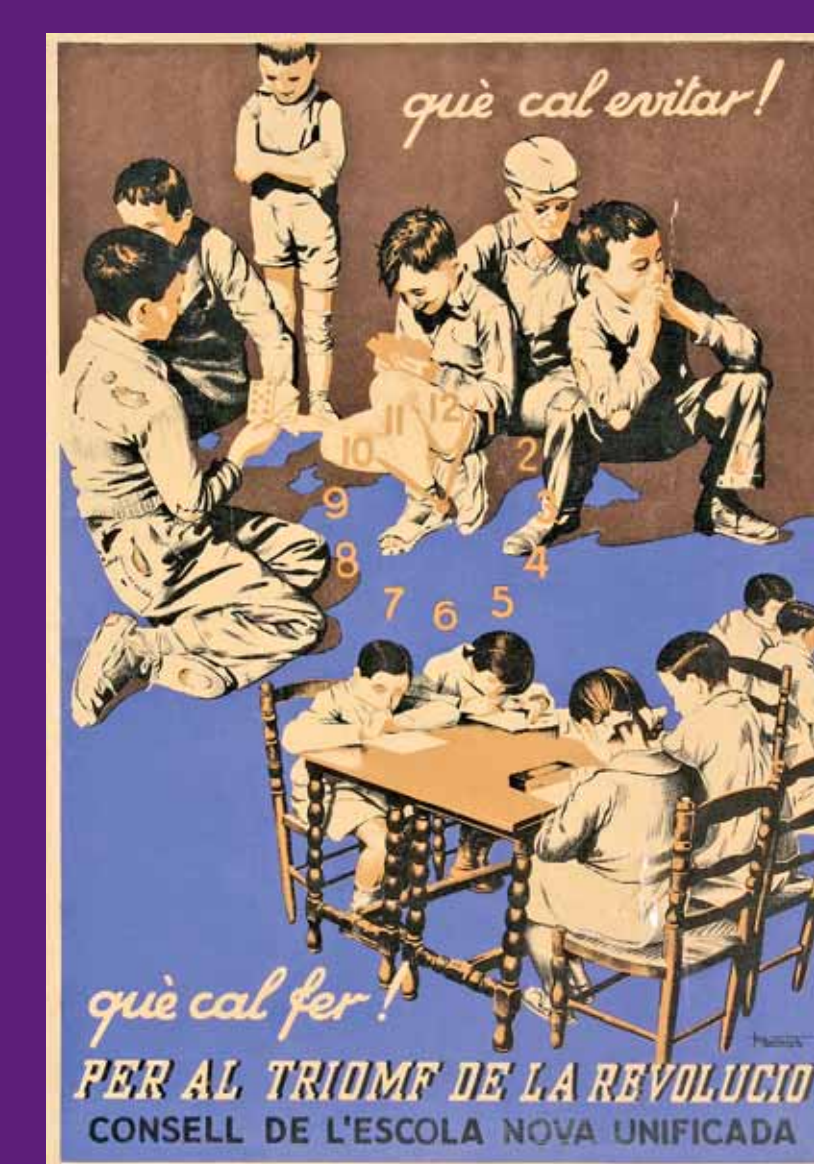
Joan Puig i Elias amb un grup d'alumnes.
Associació de Mestres Rosa Sensat

1936
Cartel del CENU (Consell de l'Escola Nova Unificada) de Carme Millà.
Biblioteca del Pavelló de la República

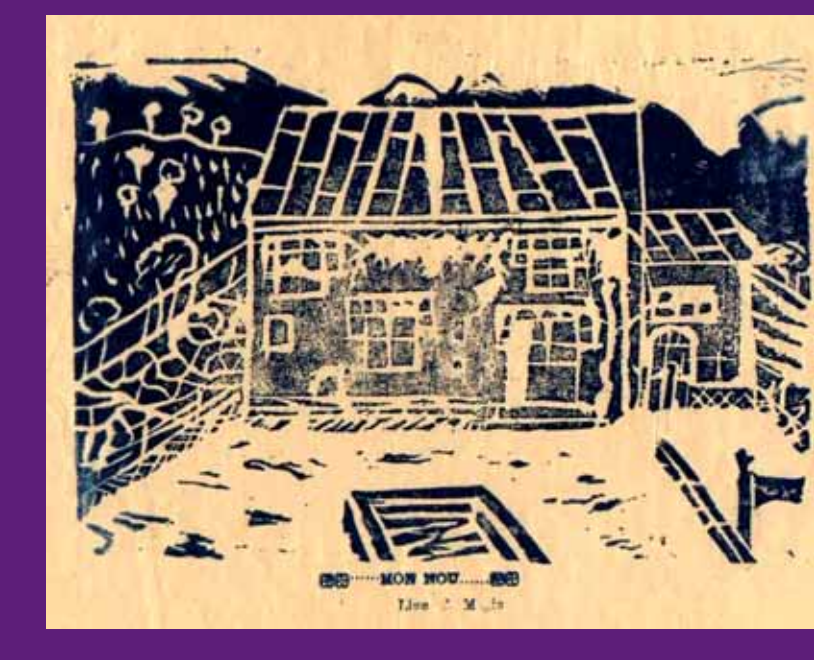
1936
Cartel del CENU d'Antoni Flos.
Biblioteca del Pavelló de la República

1936
Cartel del CENU de Pere Muntanya.
Biblioteca del Parlament de Catalunya

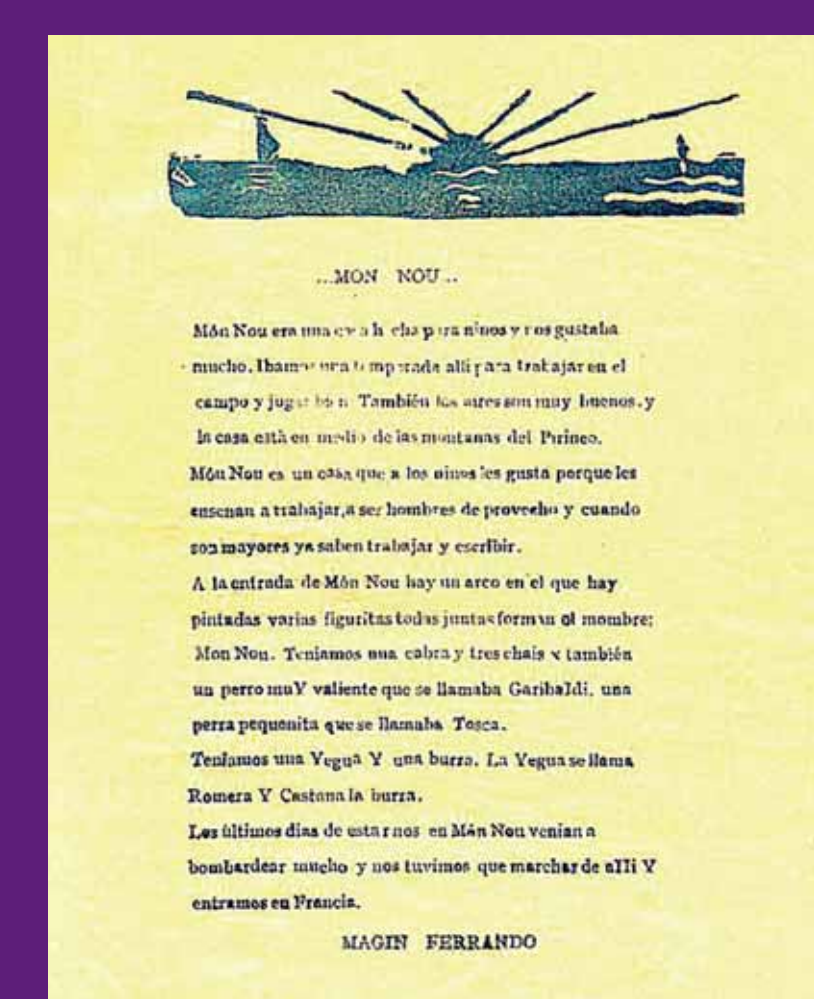
Juliol de 1937
Cartel per al CENU.
Biblioteca Nacional de España

Gravat fet pels alumnes de l'escola Món Nou.

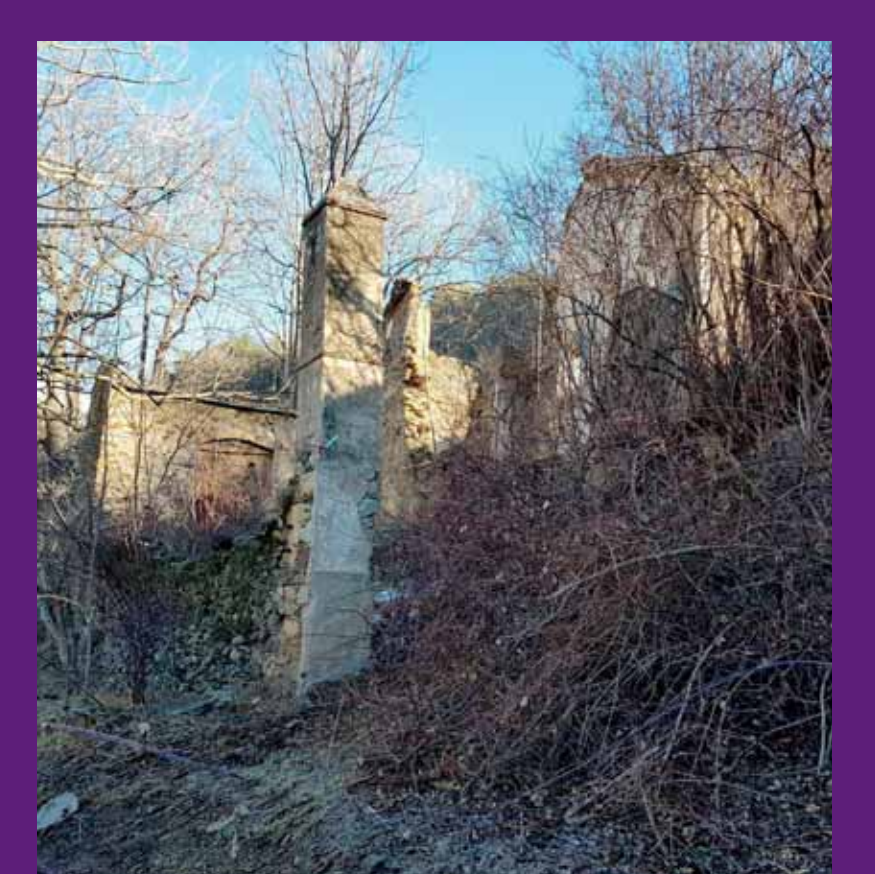
Dibuix a llapis de Lorenzo Caballero, alumne de l'escola Món Nou.

Redacció sobre els bombardejos de Magin Ferrando, alumne de l'escola Món Nou.

1992
Edifici Món Nou, a Can Cerdà de Ribesaltes.
Gonçal Cutrina i Sorinas / ACRI

2018
Estat actual de l'edifici Món Nou.
Cosme Damià Moreno / Wikiloc

NOUS EDIFICIS

L'aposta per l'educació pública

1924-1938

Els anys finals de la dècada de 1920 i els primers de la de 1930 van ser testimonis d'una empenta constructora de nous equipaments escolars, ja que a les poblacions de Sant Joan de les Abadesses, Ribes de Freser, Camprodon i Ripoll es van bastir edificis per acollir-hi l'alumnat i poder-hi dur a terme la tasca docent amb totes les garanties i comoditats.

CAMPDEVÀNOL. L'escola pública va ser bastida en els anys de la Segona República. El projecte s'aprovà el 8 de setembre de 1932 i tot seguit començaren les obres. S'inaugurà el 24 de juny de 1934 amb la presència del president de la Generalitat, Lluís Companys.

CAMPRODON. L'escola pública Doctor Robert fou el primer edifici racionalista de la vila i va ser construït segons les modernes prescripcions pedagògiques i higièniques. És un edifici aïllat, obra de Bartomeu Agustí, format per un cos rectangular i tres ales adossades perpendicularment en la part posterior. El cos principal es desenvolupa en dues plantes a la part central i tres en els laterals. Les ales posteriors presenten dues plantes. A l'interior destaquen les pintures murals «Els Quatre Continents» de Josep Morell i Darius Vilàs. El 17 de juliol de 1938 inaugurà l'escola, en representació de la Generalitat, el pintor Francesc Fàbregas.

RIBES DE FRESER. Les escoles públiques de Ribes de Freser construïdes el 1924 pertanyen a la tipologia utilitzada per l'arquitecte Jeroni Martorell a Sant Joan de les Abadesses. És un edifici simètric que consta de planta baixa i dos pisos al seu cos central i de planta baixa i pis en els laterals.

RIPOLL. El nou edifici de l'escola pública Joan Maragall, després de moltes i llargues vicissituds (se'n comença a parlar el 1920!), va entrar en funcionament la darrera setmana de novembre de 1936, tal com recull el setmanari *Triomf* (5 de desembre). Segons aquesta revista, disposava de setze aules, les quals van ser ocupades cadascuna per una cinquantena d'alumnes, és a dir, uns 900 escolars hi anaven a estudi. El centre funcionà de forma discontinua durant la Guerra Civil alhora que també es destinà a d'altres tasques: allotjament militar i hospital de sang.

SANT JOAN DE LES ABADESSES. El 14 de setembre de 1925 es col·locà la primera pedra de l'edifici que avui acull les aules d'Infantil i Primària de l'Institut Escola Mestre Andreu, segons un projecte signat per l'arquitecte Jeroni Martorell. S'inaugurà el setembre de 1929. Té dues ales amb un cos central que fa la partió. S'hi començà a impartir docència el novembre de 1930. Un any més tard s'inaugurava la nova escola de nenes de les Germanes Carmelites de la Caritat, obra de l'arquitecte Raimon Duran i Reynals; es tracta d'un edifici superb que s'inspira en l'arquitectura del Renaixement florentí del Quatre-cents. Avui en dia és la seu de la Biblioteca Pública Municipal Josep Picola.

Campdevànol, 1934
Grup escolar de la carretera de Gombrèn.

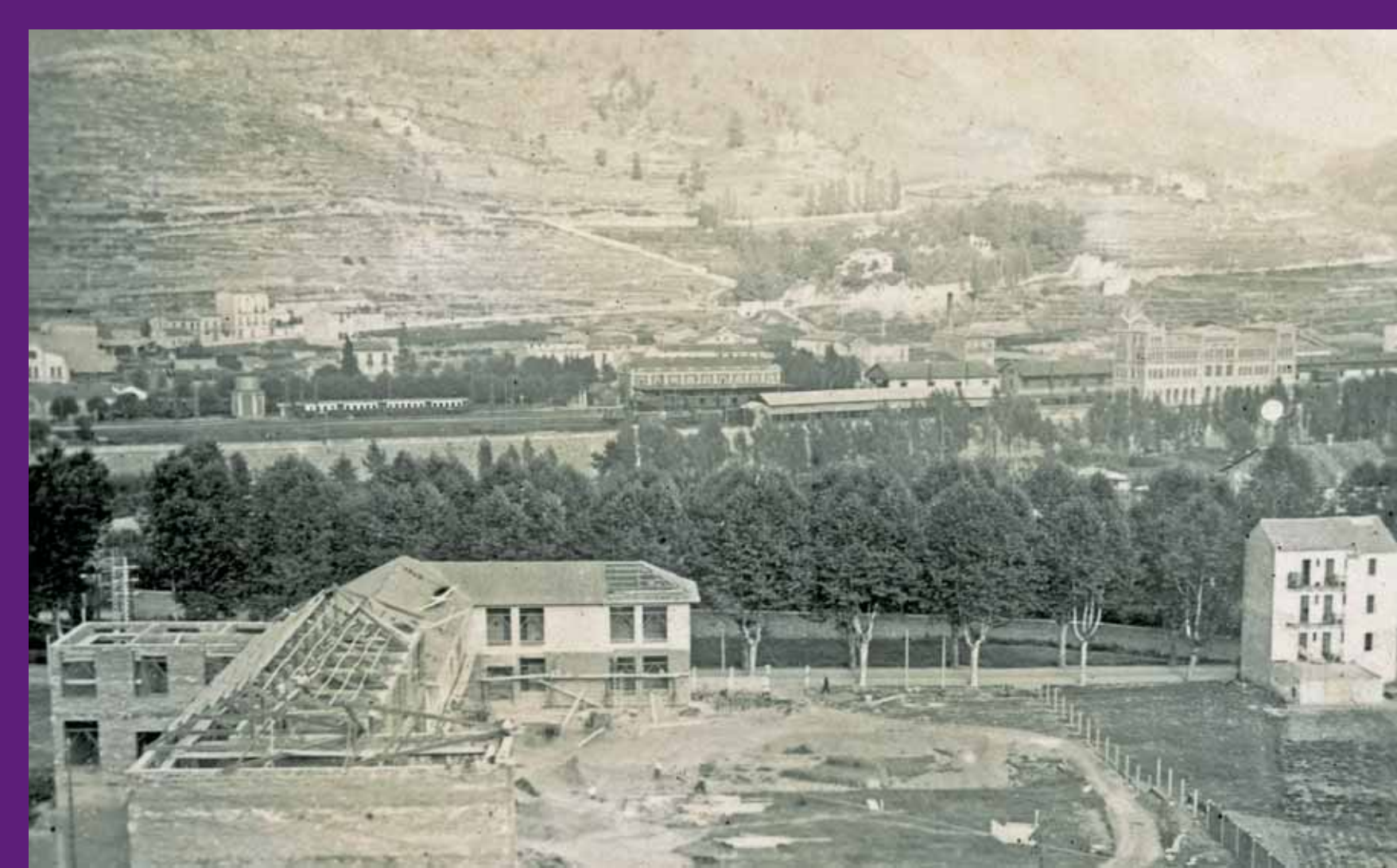
Camprodon, 2014
Fresc «Europa», obra de Josep Morell.
Jordi Iparraguirre / Wikimedia Commons

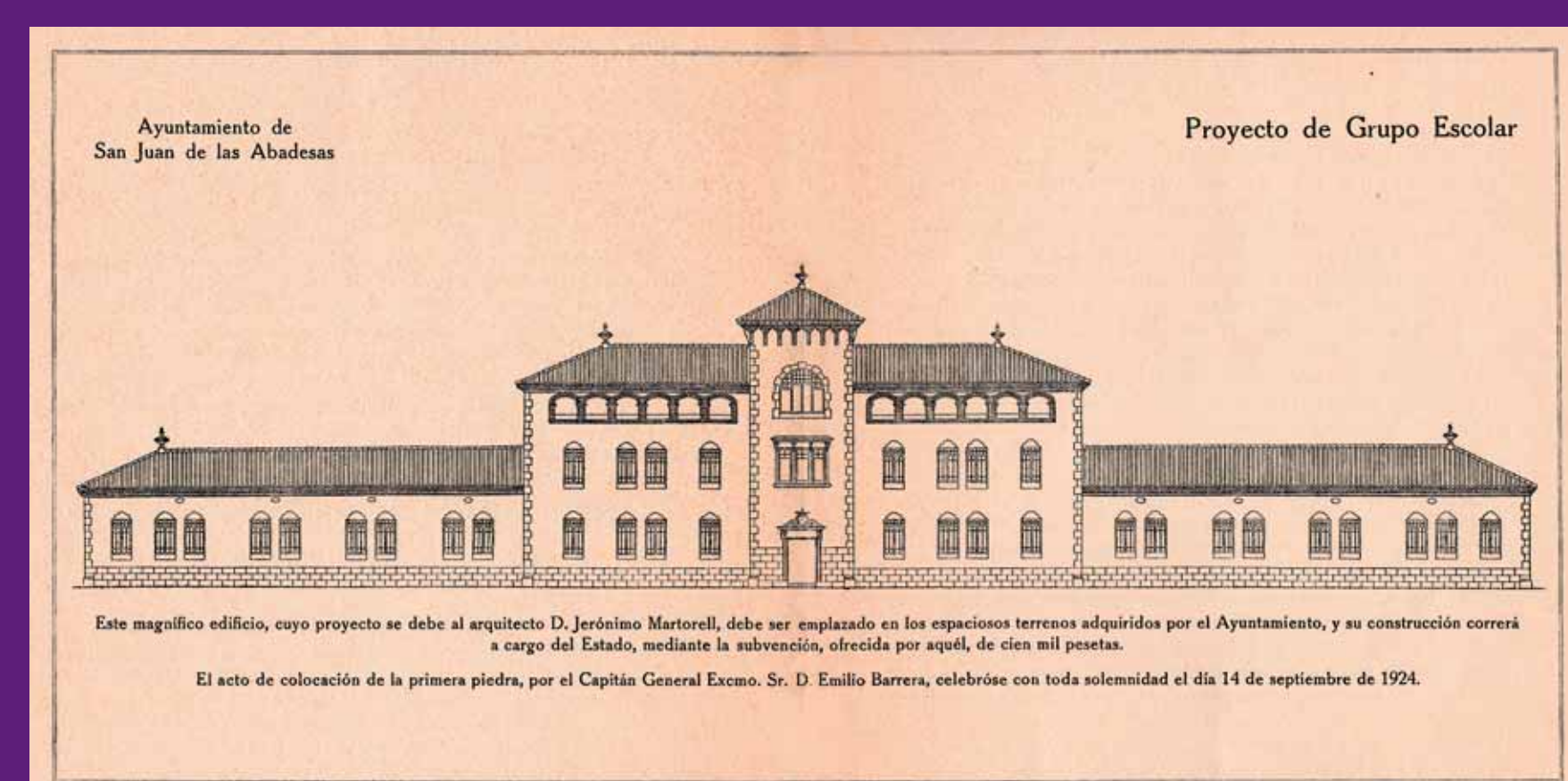
Ribes de Freser, circa 1935
Escoles municipals.

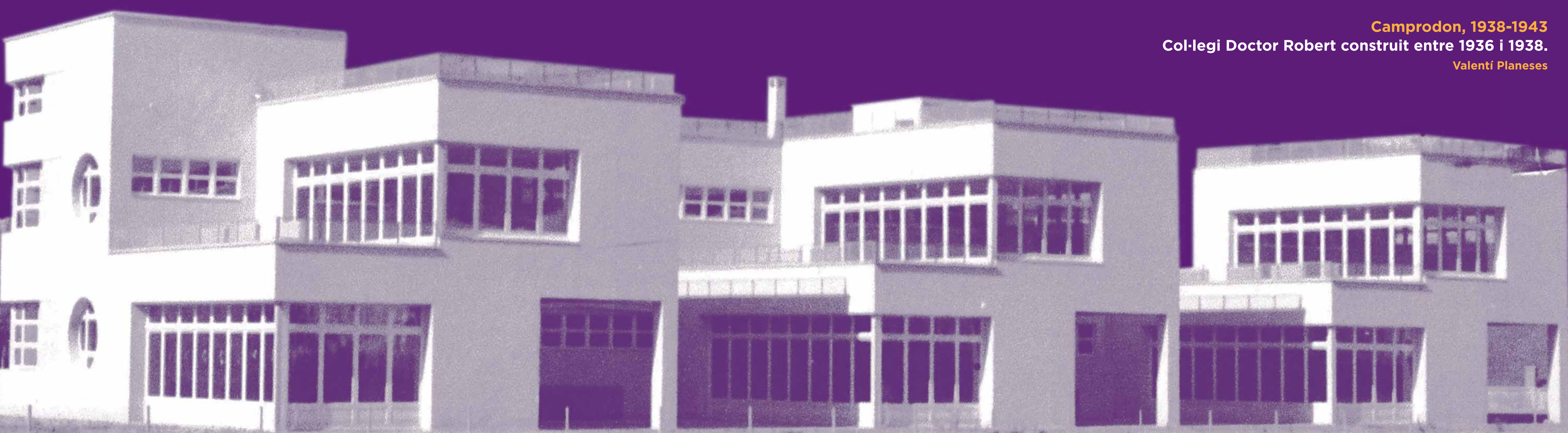
Ripoll, 1932
Escola del veïnat de Sant Bernabé de les Tenes.
ACRI

Ripoll, circa 1935
Construcció del col·legi Joan Maragall.
ACRI

Sant Joan de les Abadesses, 1924
Projecte del Grup Escolar, de l'arquitecte Jeroni Martorell.

Camprodon, 1938-1943
Col·legi Doctor Robert construït entre 1936 i 1938.
Valenti Planeses

